

Beslutning om å utelukke selskaper med tilknytning til bosetningene på Vestbredden

Juni 2021

1. Innledning

KLP og KLP-fondene (heretter kalt KLP) har per juni 2021 besluttet å utelukke 16 selskaper fra sine investeringer begrunnet i aktsomhetsbasert uttrekk. For selskapene utelukkelsen gjelder foreligger det etter KLPs vurdering en uakseptabel risiko for medvirkning til brudd på menneskerettigheter i krig og konflikt situasjoner gjennom sin tilknytning til de israelske bosetningene på Vestbredden. KLP har også tidligere utelukket selskaper med tilknytning til sikkerhetsmuren eller bosetningene.¹

KLP har hatt investeringer i selskaper som utelukkes per juni 2021.

2. Bakgrunn

2.1 Situasjonen på Vestbredden

Siden seksdagerskrigen i 1967 har palestinere levd under israelsk okkupasjon på Vestbredden, inkludert Øst-Jerusalem. Området benevnes ofte som Palestina, og betegner landområdet øst for demarkasjonslinjen fra 1948 og vest for Jordanelven. Staten Israel har, i strid med folkeretten, drevet utbygging av israelske bosettinger på Vestbredden siden okkupasjonen for 54 år siden. Ifølge FN bor det i dag rundt 650 000 mennesker i de ulovlige bosettingene på Vestbredden².

Ifølge FN har bosetningene en negativ påvirkning på levekårene til palestinere, da det resulterer i tap av eiendom og levebrød, begrenset tilgang til tjenester og trusler mot fysisk sikkerhet, blant annet grunnet israelske angrep på palestinere³. Palestinerne på det okkuperte området er også underlagt et komplekst kontrollsystem med både fysiske (sjekkpunkter, veisperringer) og byråkratiske barrierer (tillatelser, stenging av områder) som begrenser deres rett til fri bevegelse⁴.

Situasjonen på Vestbredden forverret seg våren 2021, med nærmest daglige opptøyer og voldelige sammenstøt mellom palestinere og politi/militære, i tillegg til rakettangrep i og fra Gaza i løpet av mai 2021⁵, som har resultert i 252 omkomne.

2.2 Lovmessigheten av israelske bosettinger på Vestbredden

Israel har varslet at de vil annektere deler av Vestbredden som innebærer alle de ulovlige bosettingene⁶, i strid med FN-paktens forbud mot bruk av makt for å tilegne seg territorium.

¹ <https://www.klp.no/media/samfunnsansvar/Heidelberg%20og%20CEMEX%20beslutning%20om%20utelukkel%20se.pdf>

² <https://www.fn.no/Konflikter/palestina>

³ <https://www.ochaopt.org/>

⁴ <https://www.ochaopt.org/location/west-bank>

⁵ <https://news.un.org/en/story/2021/05/1092872>

⁶ <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/07/israelopt-10-things-you-need-to-know-about-annexation/>

Bosettinger på Vestbredden er karakterisert som et brudd på folkeretten, inkludert brudd på den fjerde Genève-konvensjon artikkel 49 som utgjør en krigsforbrytelse⁷.

I konvensjonens artikkel 49 heter det: «*Okkupasjonsmakten kan ikke deportere eller flytte en del av sin egen sivilbefolkning til det område som den okkuperer.*»⁸ Formålet er å hindre okkupasjonsmakten i å innlemme okkuperte områder, samt å beskytte lokalbefolkningen mot forverring av deres økonomiske situasjon. Handlingen anses å være en krigsforbrytelse etter Roma-statuttene.

Etter seksdagerskrigen reservert Israel seg fra å være rettslig forpliktet til å følge alle konvensjonens bestemmelser, med henvisning til at Vestbredden allerede hadde vært okkupert av Jordan før området ble okkupert av Israel. Denne reservasjonen ble tilbakevist av andre stater og av FN, men hadde likevel som følge at Israel blant annet tillot bygging av bosettinger i de okkuperte områdene. I 2004 fastslo israelsk høyesterett at Genèvekonvensjon IV fullt ut gjelder på de okkuperte områdene, og at bygging av bosettinger på disse er ulovlig, men at forbudet kun gjelder etablering av nye bosettinger, ikke utvidelse av eksisterende.

Den internasjonale straffedomstolen (ICJ) har nylig slått fast at den har rett til å behandle saker i områder som ble okkupert av Israel i 1967 og at etableringen av bosettingene på det okkuperte området er ulovlig: «*The Court concludes that the Israeli settlements in the Occupied Palestinian Territory (including East Jerusalem) have been established in breach of international law.*»⁹

Internasjonalt er det bred enighet om at de israelske bosettingene på Vestbredden er i strid med folkeretten. Norge er blant landene som alltid har fastholdt at okkupasjonen er folkerettsstridig. Å støtte opp om folkeretten og den internasjonale rettsordenen er retningsgivende for Norge¹⁰. UD har på et generelt grunnlag frarådet norsk næringsliv tilknytning til okkuperte områder basert på risikoen for brudd på folkerett som finnes der.

Det israelske synet er at bosettingene ikke er ulovlige, og at påstander om dette er politisk motivert. Israel viser bl.a. til at flyttingen av israelere til bosettingene skjer frivillig og at bosettingene ikke fortrenger annen befolkning i området. Israel viser også til at flere av bosettingene er etablert på steder hvor det i historisk tid har vært jødiske samfunn¹¹.

2.3 Rapport fra FN

FNs høykommissær for menneskerettigheter offentliggjorde 12. februar 2020 en liste over selskaper med virksomhet knyttet til de israelske bosetningene i det okkuperte palestinske territoriet¹². Denne rapporten, i form av en database, er utarbeidet som følge av anmodning fra FNs menneskerettighetsråd basert på resolusjon 31/36 mars 2016. Arbeidet med

⁷ <https://news.un.org/en/story/2019/11/1051781>

⁸ <https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/1949-08-12-4>

⁹ <https://www.icj-cij.org/files/case-related/131/131-20040709-ADV-01-00-EN.pdf>

¹⁰ https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/svar_annektering/id2701667/

¹¹ <https://mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/israeli%20settlements%20and%20international%20law.aspx>

¹² <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25542&LangID=E#main>

rapporten har pågått i flere år. Det foreligger blant annet en 'fact-finding mission' som grunnlag for denne resolusjonen¹³.

I en delrapport presentert for menneskerettighetsrådet i mars 2018 bemerket FNs høykommissær for menneskerettigheter at de hadde gjennomgått informasjon som var offentlig tilgjengelig og fra andre kilder for 307 selskaper. Etter nærmere undersøkelser økte det totale antallet som ble gjenstand for vurdering til 321. Av disse ble totalt 206 selskaper vurdert for videre vurdering.

I den endelige rapporten ble det identifisert 112 selskaper med virksomhet knyttet til de israelske bosetningene. FNs høykommissær for menneskerettigheter har på grunnlag av informasjonen som er samlet rimelig grunn til å konkludere med at disse selskapene er involvert i en eller flere av de spesifikke aktivitetene som kan bidra til menneskerettighetsbrudd - sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Det er et høyt beviskrav for deres konklusjon.

Aktivitetene var forhåndsdefinert basert på informasjonen som ble samlet i forbindelse med 'fact-finding mission'. Den innhentede informasjonen viste at virksomheter hadde direkte eller indirekte muliggjort, tilrettelagt og tjent på byggingen og veksten av bosetningene. I tillegg til å adressere brudd på arbeidstakerrettigheter for palestinerne, identifiserte misjonen en rekke aktiviteter som reiser særlige bekymringer for menneskerettighetsbrudd. Tre kumulative vilkår måtte være oppfylt for å være omfattet:

- 1) "Business enterprises"
- 2) "Involved"
- 3) "In one or more listed activities"

Følgende 10 aktiviteter er identifisert som sentrale:

- a) Forsyning av utstyr og materialer som fasiliteter bygging og utvidelse av bebyggelse og muren, og tilhørende infrastrukturer
- b) Forsyning av overvåknings- og identifiseringsutstyr for bosetningene, muren og sjekkpunkter direkte knyttet til bosetninger
- c) Tilførsel av utstyr for riving av bolig og eiendom, ødeleggelse av jordbruksgårder, drivhus, olivenlunder og avlinger
- d) Levering av sikkerhetstjenester, utstyr og materiell til bedrifter som opererer i bosetningene
- e) Levering av tjenester og verktøy som støtter vedlikehold og eksistens av bosetninger, inkludert transport
- f) Bank- og finanstjenester som hjelper til med å utvikle, utvide eller opprettholde bosetningene og deres aktiviteter, inkludert lån til bolig og utvikling av virksomheter
- g) Bruk av naturressurser, spesielt vann og land, til forretningsformål
- h) Forurensning og dumping av avfall i eller overføring til palestinske landsbyer

---

¹³ https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session22/A-HRC-22-63_en.pdf

- i) Restriksjoner på de palestinske finans- og økonomiske markedene, samt praksis som svekker palestinske bedrifter, inkludert gjennom bevegelsesbegrensninger, administrative og juridiske begrensninger
- j) Bruk av fordeler og reinvesteringer av virksomheter som eies helt eller delvis av bosettere for å utvikle, utvide og opprettholde bosetningene

26 av selskapene listet i FNs rapport er en del av KLPs investeringer.

3. KLPs vurdering

3.1 Rammene for KLPs aktsomhetsvurderinger

Det fremgår av Retningslinje for KLP som ansvarlig investor at *KLP skal gjøre aktsomhetsvurderinger i investeringene og kan beslutte aktsomhetsbaserte uttrekk av selskaper dersom det foreligger en uakseptabel risiko for å medvirke til brudd på KLPs retningslinjer basert på en kombinasjon av land-, bransje- og selskapsrisiko*¹⁴.

KLP har vurdert om selskapene gjennom sin tilknytning og virksomhet på Vestbredden kan utgjøre en uakseptabel risiko for brudd på KLPs retningslinjer, herunder medvirkning til menneskerettighetsbrudd, og alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig og konfliktsituasjoner.

Under FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter har selskaper et ansvar for å respektere og beskytte menneskerettigheter i alle land de opererer i, uavhengig av om staten selv overholder disse rettighetene. Konflikt og politisk uro kan innebære særlig høy risiko for brudd på menneskerettighetene. Selskaper som har virksomhet i konfliktområder, skal derfor utvise særlig høy aktsomhet for å unngå å bli involvert i brudd på menneskerettighetene.

Situasjonen på Vestbredden har forverret seg den seneste tiden, og det er pågående fare for liv og helse, samt brudd på menneskerettigheter. Bosetningene har en negativ påvirkning på levekårene til palestinere, da det resulterer i tap av eiendom og levebrød, begrenset tilgang til tjenester og trusler mot fysisk sikkerhet. Støtte til opprettholdelse av bosetningene utgjør dermed en uakseptabel og alvorlig risiko for fortsatt brudd på menneskerettighetene til palestinere i området og svekkelse av deres levekår, og gjennom FN sin rapport er det veldokumentert at selskapene bidrar til alvorlige brudd på menneskerettighetene.

Videre, når det gjelder selskapets medvirkning, skal det være en sammenheng mellom selskapets virksomhet og bruddene ved at selskapet enten aktivt skal ha medvirket til bruddene, eller hatt kunnskap om dem, men unnlatt å handle ved å iverksette nødvendige tiltak for å forhindre sin medvirkning. En viktig del av vurderingen er derfor den fremtidige risikoen for om selskapets praksis vil fortsette, noe rapporter fra FN tyder på.

Israel har økt byggingen, og enten godkjent eller lagt planer for mer enn 12 000 boliger i 2020¹⁵. Dermed øker også risikoen for at de samme selskapene identifisert av FN vil være involvert i fremtidige brudd. Israel er også det landet som er dømt flest ganger av FN i 2020

¹⁴ <https://www.klp.no/om-klp/samfunnsansvar/hva-vi-ikke-investerer-i/Risikostyring%20og%20aktsomhet.pdf>

¹⁵ <https://news.un.org/en/story/2021/01/1082482>

grunnet okkupasjonen og planer om annekteringen¹⁶. Et av KLPs viktigste virkemidler for påvirkning er selskapsdialog. Kun ett av selskapene har vist vilje til dialog og ingen har demonstrert at de har systemer på plass for å redusere faren for fremtidige brudd. KLP vurderer derfor den fremtidige risikoen for brudd som uakseptabel.

3.2 Vurdering av selskapenes tilknytning til bosettingene på Vestbredden

Basert på FNs rapport med selskaper som har en «klar og direkte link til en eller flere av de listede aktivitetene» i tidsperioden 1. januar 2018 og 1. august 2019, har KLP tatt en kvalitativ vurdering av den enkelte sektor og selskap basert på spørsmålet;

«Kan bosettingene opprettholdes uten tjenestene/ varene som selskapet leverer?».

Dersom svaret på dette spørsmålet er nei anbefales utelukkelse av selskapet, ettersom disse selskapene da leverer nødvendig infrastruktur til bosettingene. Når aktivitetene er essensielle for at bosettinger opprettholdes er det også sterkest forbindelse mellom selskapets aktiviteter og de menneskerettighetsbruddene som pågår.

I KLPs vurdering er «nødvendig infrastruktur» ikke begrenset til fysiske leveranser til bygg og infrastruktur. Blant selskapene på listen finnes det en rekke leveranser som gjør at bosettingene er attraktivt å flytte til og som gjør at innbyggerne kan opprettholde en moderne livsstil. Blant disse tjenestene er strømleveranser, digitale tjenester og sikkerhetstjenester. I tillegg anser KLP finansiering av byggingen som en forutsetning for etableringen av bosettingene. Totalt medfører disse vurderingene at 16 av de 26 selskaper på FNs liste som KLP har eksponering mot utelukkes.

Enkelte sektorer vurderes som åpenbart essensielle for opprettholdelsen og utviklingen av bosettingene og selskapene utelukkes dermed automatisk som en gruppe. Dette gjelder særlig banker og bygg/anlegg/eiendom/ingeniørtjenester.

Sektorer med utelukkede selskaper

Banker utelukkes grunnet deres direkte bidrag til å utvikle, utvide eller opprettholde bosettingene og deres aktiviteter, inkludert lån til bolig og utvikling av virksomheter. I KLPs vurdering er det bankenes direkte støtte til og fasilitering av bolig og infrastrukturbygging som anses som essensielle for at bosettingene opprettholdes. Det er ikke gjort en vurdering av andre banktjenester, som private forbrukslån, i denne analysen.

Bygg, anlegg og ingeniørtjenester utelukkes grunnet deres levering av nødvendige materialer og tjenester til bygging av bosettingene og infrastruktur. Dette inkluderer bygging av jernbane, ledninger til elektriske kraftsystemer og forvaltning av eiendom til bebyggelse.

Telecomsektoren utelukkes grunnet at leveransene gjør bosettingene til et attraktivt bomiljø. Leveransene i denne kategorien består hovedsakelig av kommunikasjonstjenester, inkludert mobil- og fasttelefoni og internett, tjenester som vurderes som helt essensielle for å etablere et moderne samfunn.

Utover disse er det tatt individuelle vurderinger av totalt 4 selskaper innen energi og kommunikasjon- og overvåkingstjenester, hvorav samtlige er besluttet utelukket. Disse

---

¹⁶ <https://www.un.org/press/en/2020/ga12292.doc.htm>
https://www.un.org/unispal/data-collection/general-assembly/?wpv_view_count=237041&wpv_paged=1

tjenestene inkluderer tilgang til strøm og drivstoff, og overvåking av grensene til bosettingene.

KLP mener at disse tjenestene spiller en svært viktig rolle i opprettelsen og videreføring av bosettingene, med påfølgende brudd på folkeretten, men vil fortsette å ta individuelle vurderinger av selskaper i disse sektorene grunnet mindre grad av homogenitet og større spenn i type varer og tjenester.

En årlig oppdatert liste forventes å komme fra FN og KLP vil følgelig ta påfølgende vurderinger om utelukkelse av nye selskaper på listen eller inkludering av selskaper som har gått ut av listen.

Tabell 1: Fullstendig liste over utelukkede selskaper

Sektor	Selskap	Tilknytning	FN-aktivitet
Construction & Engineering	ALSTOM SA	Selskapet er involvert i "light rail" infrastruktur prosjekter.	E, G
	ASHTROM GROUP LTD	Driver virksomhet innen bygg og eiendom. Tilbyr produkter til bygging, samt eier og forvalter kontorer, næringsbygg, hoteller og industrianlegg	G
	ELECTRA LTD	Driver med utvikling av eiendom og infrastruktur	E
Banks	BANK HAPOALIM BM	Israelsk finansinstitusjon som tilbyr bank- og finansielle tjenester til både privatmarkedet og selskaper	E, F
	BANK LEUMI LE-ISRAEL	Israelsk finansinstitusjon som tilbyr bank- og finansielle tjenester til både privatmarkedet og selskaper	E, F
	FIRST INTL BANK ISRAEL	Israelsk finansinstitusjon som tilbyr bank- og finansielle tjenester til både privatmarkedet og selskaper	E, F
	ISRAEL DISCOUNT BANK-A	Israelsk finansinstitusjon som tilbyr bank- og finansielle tjenester til både privatmarkedet og selskaper	E, F
	MIZRAHI TEFAHOT BANK LTD	Israelsk finansinstitusjon som tilbyr bank- og finansielle tjenester til både privatmarkedet og selskaper	E, F
Telecom	ALTICE EUROPE NV	Leverer telekommunikasjonstjenester, inkludert fast og mobilt bredbåndsinternett	E
	BEZEQ THE ISRAELI TELECOM CO	Telekommunikasjonsselskap, som blant annet tilbyr innenlandske fastlinje-, mobil- og internasjonale kommunikasjonstjenester, flerkanales satellitt-TV-sendinger og Internett-infrastruktur	E, G
	CELLCOM ISRAEL LTD	Leverer både mobil- og fasttelefon tjenester	E, G
	PARTNER COMMUNICATIONS CO	Telekommunikasjonsselskap som leverer alt innenfor	E, G

		mobiltelefoni og fasttelefon tjenester	
Integrated Oil & Gas	DELEK GROUP LTD	Israelsk forvaltningsselskap som kontrollerer en rekke selskaper og investeringer innenfor blant annet energi, infrastruktur, finansielle tjenester og bilindustri	E, G
Renewable Energy	ENERGIX-RENEWABLE ENERGIES	Israelsk selskap som er engasjert i den alternative energisektoren og investerer i vindkraftprosjekter	G
Oil & Gas Refining	PAZ OIL CO LTD	Israelsk energiselskap som driver med raffinering, produksjon, lagring, import og markedsføring av olje og raffinerte produkter, samt drift av bensinstasjoner. Selskapets kundebase inkluderer Israels Forsvarsstyrker	E, G
Tech Hardware	MOTOROLA SOLUTIONS INC	Tilbyr tjenester innen kommunikasjon, kommandosenterprogramvare, videosikkerhet og analyse	B

3.3 Informasjon fra selskapene

KLP har tatt kontakt med samtlige selskaper for dialog og fulgt opp grunnet manglende svar fra flertallet. De få som har svart på henvendelsen har vært på et overordnet nivå og har vist til generelle retningslinjer uten å drøfte den konkrete henvendelsen.

Det er kun Alstom SA som har vært villig til å ha et møte. Selskapet fastholder at de gjennom sin aktivitet på det okkuperte området ikke bidrar til brudd på internasjonal rett. De viser til at det foreligger en rettsavgjørelse fra franske domstoler hvor selve saken ble avvist¹⁷. Retten begrunnet avvismingen av saken med at den lå utenfor deres jurisdiksjon.

I etterkant av ekskluderingskontakten kontaktet energiselskapet Energix Renewable Energies (Energix) KLP og informerte om at selskapet har trukket seg ut av virksomheten på Vestbredden.

Samtidig, informerte Energix i et telefonmøte til KLP om at de er i en planleggingsfase om et vindkraft-prosjekt på de okkuperte Golanhøyene. FN anser de israelske bosettingene på Golanhøyene som brudd på folkeretten på lik linje med bosettinger på Vestbredden¹⁸. Dersom anbudet blir godkjent vil selskapet gjennomføre prosjektet. Basert på KLPs aktsomhetskriterier anses den fremtidige risikoen for brudd på menneskerettigheter som for høy til at KLP ønsker å re-inkludere selskapet i sine investeringer og fastholder dermed på ekskluderingen fra juni 2021.

¹⁷ <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/veolia-alstom-lawsuit-re-jerusalem-rail-project/>

¹⁸ <https://www.fn.no/Konflikter/Asia/golanhoeydene-syria-og-israel#:~:text=Israelske%20bosettinger%20p%C3%A5%20Golanh%C3%B8ydene,-Mange%20av%20de&text=%C3%85%20bosette%20egne%20innbyggere%20p%C3%A5,en%20rask%20avslutning%20p%C3%A5%20okkupasjonen.>

4. Konklusjon

På bakgrunn av årsakene som er beskrevet ovenfor, utelukkes følgelig de 16 nevnte selskapene, med tilknytning til bosetningene på Vestbredden, fra investeringene til KLP og KLP-fondene fra juni 2021.